

1.0. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I DOKUMENTACJI

NR REJESTRU ZABYTKÓW
KONS. 44/B/86 Z DNIA 06.11.1985

NR INW. ZBIORU

NR INW. PRACOWNI

1.1. DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC

RODZAJ; OLTARZ główny

ewentualnie określenie stosunku do większej całości

TEMAT; OLTARZ

tytuł, rozpoznanie ikonograficzne lub określenie przedstawienia

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA; nieznany

SYGNATURA; brak

także inicjały, znaki cechowe, ciesielskie i inne

INSKRYPCJE; od odwrocia, na konstrukcji ciesielskiej wyryta data 1987, prawdopodobnie jest to data ostatniej konserwacji.

rodzaj, ewentualnie treść, nalepki, itp.

DATOWANIE; Połowa XVII w. POCHODZENIE; nieznane

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA; prezbiterium kościoła p.w. św. Marcina z Tours, Radzanów 82, 26-807 Radzanów.

ewentualnie dokładna lokalizacja

WŁAŚCICIEL / UŻYTKOWNIK; Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Marcina w Radzanowie

WYMIARY wys. ok. 7 m, szer. ok. 7 m; gł. 1 m, ołtarz wolnostojący, architektoniczny, dwukondygnacyjny.

wysokość, szerokość, głębokość, ewentualnie głębokość drążenia; przy obiektach złożonych - wymiary głównych elementów składowych

TECHNIKA; drewno sosnowe i lipowe polichromowane i złożone.

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE): TAK NIE XIX w., XX w.

daty wykonania

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: TAK NIE

liczba stron tekstu, fotografii, rysunków itp.

daty i miejsca wykonania

miejsca przechowywania

1.2. ZMIANA DANYCH PO ZAKOŃCZENIU PRAC

Nie dotyczy

1.3. DANE O REALIZACJI KONSERWATORSKIEJ

**ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM**

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

INWESTOR I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (podać udział w procentach) **Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Marcina w Radzanowie**

WYKONAWCY PRAC; mgr Jakub Bałtowski, 26-300 Opoczno, ul. Dworcowa 3.
ewentualnie instytucja prowadząca prace

KIEROWNIK; mgr Jakub Bałtowski.

SKŁAD ZESPOŁU/ MGR Jakub Bałtowski.

RODZAJE BADAŃ ORAZ ICH WYKONAWCY; konserwatorskie badania stratygraficzne

INSPEKTORZY NADZORU, RZECZOZNAWCY I KONSULTANCI; nie dotyczy

ZABIEGI W KOLEJNOŚCI WYKONANIA; Dokonano oceny stanu zachowania obiektu. Dokonano analizy makroskopowej użytych pierwotnie materiałów. Wykonanych kilkadziesiąt odkrywek sondażowych. W miejscach najbardziej reprezentatywnych zostaną wykonane schodkowe odkrywki stratygraficzne. Wykonano dokumentację fotograficzną odkrywek.

CZAS TRWANIA PRAC; kwiecień 2020 r.

**WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE**

Delegatura w Radomiu

26-600 Radom, ul. Zeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

1.4. DANE O DOKUMENTACJI

LICZBA: STRON TEKSTU 12, FOTOGRAFII 50,

inne rodzaje dokumentacji (podać technikę wykonania)

AUTOR DOKUMENTACJI Mgr Jakub Bałtowski.

DATA I MIEJSCE WYKONANIA lipiec 2020 r., Opoczno.

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA

1. EGZ.; Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Marcina w Radzanowie.
2. EGZ.; WOJEWÓDZKI Urząd Ochrony Zabytków w Warszawie, Delegatura w Radomiu.
3. EGZ.; Jakub Bałtowski, 26-300 Opoczno, ul. Dworcowa 3.

**ZĄ ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM**

Jakub Bałtowski
03.02.2022

3

3.0. OPIS, ANALIZA FORMY, FUNKCJI I TREŚCI

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE

Delegatura w Radomiu

26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

Opis ikonograficzny;

Ołtarz drewniany, architektoniczny, dwukondygnacyjny z mensą skrzyniową. Na tle predelli eklektyczne tabernakulum. Po lewej i prawej stronie, na ścianie predelli polichromia floralna w postaci malowanych kwiatów. Retabulum architektoniczne, w części centralnej, w bogatej złożonej ramie, we wnęce rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego. Na zasuwie obraz przedstawiający Matkę Boską - Immaculata. Na czterech korynckich kolumnach spoczywa bogato profilowany, gierowany gzyms, zwieńczone naczółkami, na nich płaskorzeźbione ornamenty wstęgowo-cęgowe. Po bokach retabulum, między kolumnami dwa XIX w. obrazy Świętych Biskupów. Retabulum zamknięte po obu stronach bogato rzeźbionymi uszakami. Druga kondygnacja powtarza trójosiowy układ pierwszej kondygnacji; pośrodku w półkolistej ramie obraz Trójcy Świętej, po bokach, również w półkolistym zwieńczonych ramach obrazy; po lewej św. Jan?, po prawej św. Marcin?. Bogato zdobione i złożone pilastry pomiędzy obrazami wspierają prostokątny gzyms, na którym spoczywa Gloria w postaci inicjałów IHS na promienistym tle, podtrzymywanych przez dwa anioły. Na wysokości predelli, na obu bokach ołtarz jest flankowany dwiema bramkami zwieńczonymi rzeźbami Matki Boskiej (po lewej stronie i Pana Jezusa (po prawej stronie)

Opis kolorystyczny;

Większość powierzchni licowych ołtarza jest złożona lub srebrzona. Tła ornamentów grafitowe z cynobrowymi detalami. Niektóre ornamenty (zwłaszcza z górnych partii ołtarza) lakowane na czerwono i zielono.

4.0. TECHNIKA I TECHNOLOGIA

Ołtarz jest drewnianą konstrukcją płycinową opartą i umocowaną do belkowej konstrukcji ciesielskiej od odwrocia. W sensie konstrukcyjnym ołtarz składa się z murowanej, prostokątnej mensy z kamiennym blatem, na której spoczywa drewniany blat, predelli, dwukondygnacyjnej nastawy i zwieńczenia, wszystko wykonane z desek sosnowych gr. ok. 30 mm łączonych klejonymi

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel.606 792 860, baltowski@poczta.onet.pl

połączeniami równoległymi wzdłużnymi (ten typ połączeń występuje w całej konstrukcji ołtarza). Drewniane elementy skrzyniowe łączono stolarskimi połączeniami półkrzyżowymi płaskimi ze złączami zakładkowymi pletwowymi wzmocnionymi kołkami. Tła ołtarzowe wykonane zostały z szerokich, desek, tworzących pilastry, na których spoczywa gzymsowanie wykonane w postaci głęboko profilowanych listew mocowanych na kołki. Elementy dekoracyjne rzeźbione i płaskorzeźbione wykonano z drewna lipowego.

Wszystkie licowe powierzchnie drewniane pokryte grubym gruntem kredowo - klejowym, na którym wykonano zarówno złocenia jak i polichromię. Złocenia zostały wykonane w technice pozłacania na złotym, bolusowym pulmencie na "poler", złotem w płatkach o wymiarach ok. 60 x 60 mm, oraz srebrem płatkowym na również złotym bolusowym pulmencie. Elementy srebrzone były pierwotnie lakierowane wielokolorowymi lakami.

Polichromię wykonano w technice temperowej z olejnymi laserunkami. Zapewne w XIX w. dodano do ołtarza bramki zamykające prezbiterium po lewej i prawej jego stronie. Na bramkach znajdują się gipsowe figury Matki Boskiej i Pana Jezusa. Bramki są pomalowane farbami olejnymi. Z XIX w. pochodzą wszystkie obrazy ołtarzowe i tabernakulum.

Ołtarz był konserwowany w 1987 roku, jak świadczy data wyryta na elementach konstrukcyjnych ołtarza. Podczas tej gruntownej konserwacji usunięto z powierzchni licowych ołtarza przemalowania odslaniając znakomicie zachowane pierwotne grunty wraz ze złoceniami i srebrzeniami. Szcątkowo zachowały się natomiast pierwotne opracowania lakiernicze na powierzchniach srebrzonych.

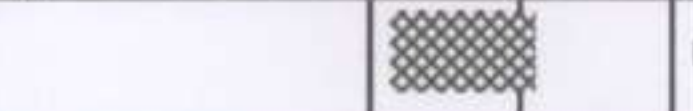

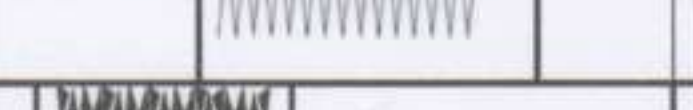

Wykonano liczne naprawy stolarsko-snycerskie, wymieniono konstrukcję nośną ołtarza, poddano pełnej konserwacji wszystkie obrazy ołtarzowe. Prace restauratorskie polegały na stosunkowo niewielkim uzupełnieniu złocień i na dość nieudolnym retuszu istniejącej polichromii.

4.1. STRATYGRAFIA PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC - ZŁOCENIA I SREBRZENIA

ZĄ ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowski@poczta.onet.pl

warstwy	Oznaczenie graficzne warstwy	Faza chronologiczna	datowanie	Charakterystyka warstwy	Grubość warstwy
1.		I	poł. XVII w.	Drewno	
2.		I	poł. XVII w.	Zaprawa kredowo-olejowa	3-5 mm
3.		I	poł. XVII w.	Pulment żółty	
4.		I	poł. XVII w.	Folia złota	
5.		I	poł. XVII w.	Folia srebrna	
6.		I	poł. XVII w.	Laki różnokolorowe	
7.		II	II Poł XIX w.	Kity emulsyjne kredowo-klejowe	
8.		II	II Poł XIX w.	Pulment żółty	
9.		II	II Poł XIX w.	Folia złota	
10.		II	II Poł XIX w.	Pulment czarny	
11.		II	II Poł XIX w.	Folia srebrna	
12.		III	1987 r.	Kity emulsyjne kredowo-klejowe	
13.		III	1987 r.	Szlagmetal	
14.		III	1987 r.	Złoto	

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Baltowski
002.02.2022

Jakub Baltowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

4.2. ZESTAWIENIE MATERIAŁÓW PIERWOTNYCH

Pierwotnie użyte materiały (na podstawie analizy makroskopowej)

1. Drewno sosnowe
2. Drewno lipowe
3. Klej glutynowy
4. Kreda
5. Gwoździe stolarskie kute
6. Szelak
7. Farby temperowa
8. Farby olejne (XIX w.)
9. Pulment żółty
10. Pulment czerwony (XIX w.)
11. Pulment czarny (XIX w.)
12. Płótno lniane
13. Złoto płatkowe
14. Srebro płatkowe
15. Laki wielokolorowe

4.3. TECHNIKA ORYGINAŁU I ANALIZA SPOSOBU WYKONANIA

Części konstrukcyjne wykonano z drewna sosnowego. Elementy dekoracyjne wykonano z drewna lipowego. Całe lico ołtarza pokryto gruntami kredowo-klejowymi a następnie temperą klejową w kolorze błękitu, czerwieni, zieleni. Złocenia wykonano złotem płatkowym na pulmencie żółtym, srebrzenia wykonano srebrem płatkowym również na pulmencie żółtym. Laki na srebrze wykonano w kolorach błękitu, czerwieni, zieleni.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02 2022

5.0. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Generalnie ołtarz robi wrażenie obiektu dobrze zachowanego, w sensie technicznym. Brak jest widocznych śladów zniszczeń i uszkodzeń mechanicznych. Rzeźby i ornamenty są (poza drobnymi ubytkami) kompletne. Obrazy czytelne. Jednak w sensie estetycznym ołtarz nie robi dobrego wrażenia; rzucają się w oczy zwłaszcza nieudolne punktowania polichromii i rekonstrukcje złoceń wykonane szlagmetalem w 1987 r.

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

• Konstrukcja

Ołtarz wykonany z drewna sosnowego i lipowego znajduje się w stosunkowo dobrym stanie technicznym. Występują charakterystyczne dla tego typu obiektów uszkodzenia powstałe na skutek osłabienia połączeń stolarskich (mikrobiologiczny rozkład kleju stolarskiego), wieloletniej działalności owadów, oraz uszkodzeń mechanicznych. Wymaga to wykonania typowych, dla skali tego obiektu, prac snycersko - konserwatorskich, wzmacniających i stabilizujących konstrukcję. Osobnym problemem jest skuteczne wykonanie prac dezynfekcyjnych mających na celu zniszczenie owadów żerujących na drewnianych elementach ołtarza. Stwierdzono, że drewno zostało zaatakowane przez kołatka (Anobium punctatum). Widoczne są ślady bieżącej aktywności owadów. Elementy drewniane zostały w wielu miejscach uzupełnione, wykonano nową ciesielską konstrukcję nośną ołtarza, jak świadczy wyryta data, w 1987 r. Widoczne ślady napraw świadczą o dużym kunszcie rzemieślniczym stolarza-konserwatora.

• Grunty

Na większości oryginalnych elementów ołtarza zachowały się oryginalne, XVII w. grunty klejowo-kredowe, dość grube (1,5-2 mm), mocno pożółkłe i spękane. Grunty wykazują dobrą jeszcze kohezję i adhezję do drewnianego podłoża. Widoczne są drobne ubytki gruntów, zwłaszcza na krawędziach

8

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opczno ul. Dworcowa 3,
tel.606 792 860, balowski@poczta.onet.pl

poszczególnych elementów ołtarza. Widoczne są również liczne, drobne uzupełnienia gruntów wykonane zapewne podczas ostatniej konserwacji w technice klejowo-kredowej.

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

- **Złocenia i srebrzenia**

Na większości oryginalnych elementów ołtarza zachowały się pierwotne złocenia i srebrzenia.

Złocenia wykonano złotem płatkowym, w technice złocenia pulmentowego, na żółtym pulmencie, w opracowaniu „na poler”.

Srebrzenia wykonano w technice złocenia pulmentowego, na żółtym pulmencie w opracowaniu „na poler”.

Złocenia zachowały się w dobrym stanie mimo licznych drobnych uszkodzeń mechanicznych i przetarć. Zapewne podczas ostatniej konserwacji złocenia i srebrzenia zostały niezwykle starannie oczyszczone z przemałowań. Na złoceniach widoczne są ślady napraw i uzupełnień wykonanych zarówno złotem płatkowym jak i szlagmetalem.

W dużo gorszym stanie są srebrzenia; oprócz analogicznych uszkodzeń jak w przypadku złoczeń sama struktura płatków srebra uległa korozji. W wielu miejscach srebro szerniało, tracąc całkowicie metaliczny połysk.

- **Laki**

Należy założyć (na podstawie badań historycznych i analogii z podobnymi obiektami), że wszystkie elementy srebrzone były pierwotnie pokryte różnokolorowymi lakami. Ich czytelne relikty zachowały się na większości ww. elementów. Niewielka część opracowań lakowanych została zrekonstruowana podczas ostatnie konserwacji, co jest widoczne zwłaszcza w II kondygnacji retabulum. Istnieją, zatem czytelne przesłanki do uzupełnienia i odtworzenia lakowanych opracowań.

**ZĄ ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM**

Jakub Bałtowski
03.01.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel.606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

- **Polichromia**

Złocenia i srebrzenia pokrywają większość licowych powierzchni ołtarza. Na pozostałych powierzchniach znajdują się opracowania malarskie w postaci polichromii; w tłach predelli, oraz za środkowymi kolumnami znajdują się elementy polichromii o motywach floralnych. Na pozostałych, płaskich elementach ołtarza stanowiących tło dla złotych i srebrzonych (lakowanych) elementów została wykonana polichromia w kolorach granatowym, czarnym, czerwonym. Zarówno polichromia floralna jak i różnokolorowe obmalowania są zachowane bardzo słabo. Obecny wygląd to w większości rekonstrukcja. Pod malarskimi rekonstrukcjami zachowały się czytelne ślady oryginalnych opracowań.

- **Przemaalowania**

Obecnie licowe powierzchnie ołtarza jedynie w niewielkim stopniu pokryte są przemaalowaniami. Podczas ostatniej konserwacji starannie usunięto wszystkie przemaalowania z głównej bryły ołtarza. Całkowicie pominięto jednak boczne bramki, oraz tabernakulum uznając je zapewne za elementy nieoryginalne, późniejsze, XIX w.

Na głównej strukturze ołtarza za przemaalowania można uznać jedynie dość nieudolne tzw. punktowania polichromii, uzupełnienia oryginalnych złocen i srebrzeń wykonane szlagmetalem, a także lokalne rekonstrukcje laków.

- **Obrazy**

W ołtarzu znajduje się sześć obrazów. Trzy obrazy z II kondygnacji zostały namalowane na płótnie, które zostało przyklejone do konstrukcji ołtarzowej. Prawdopodobnie należą one do pierwotnego wystroju ołtarza.

Pozostałe trzy obrazy zostały namalowane w XIX w. w technice olejnej na podobrazii płóciennym i podczas ostatniej konserwacji (1987 r.) zostały gruntownie odnowione. Ze wstępnych oględzin wynika, że trzy dolne obrazy zostały zdublowane i naciągnięte na nowe blejtramy. Obrazy te są w dobrym

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.01.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, balrowskij@poczta.onet.pl

stanie; są lekko zabrudzone i wymagają jedynie niewielkich prac restauratorskich.

Trudno określić obecnie, w jakim stanie są trzy górne obrazy. Ich stan będzie można ocenić dopiero w trakcie konserwacji, po demontażu ołtarza.

- **Rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego**

W centralnej części ołtarza, w niszy pomiędzy środkowymi kolumnami znajduje się rzeźba Chrystusa Ukrzyżowanego pochodząca zapewne, tak jak i cały ołtarz z połowy XVII w. Rzeźba jest w dość dobrym stanie technicznym. Podczas ostatniej konserwacji usunięto z jej powierzchni przemalowania, uzupełniono ubytki i warstwę malarską. Jest dość silnie zabrudzona, jej faktyczny stan można będzie ocenić dopiero po usunięciu zabrudzeń.

6.0. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI – PROJEKT KONSERWATORSKI

Celem prac konserwatorskich jest wykonanie pełnej konserwacji technicznej mającej na celu zachowanie i utrwalenie substancji zabytkowej, oraz konserwacji estetycznej mającej na celu przywrócenie pierwotnych wartości artystycznych ołtarza. Przez przywrócenie pierwotnych wartości artystycznych należy rozumieć powrót do wyglądu obiektu z czasów jego powstania tj. z poł. XVII w.

Na podstawie przeprowadzonych, wstępnych prac badawczych ocenia się, że oryginalne złocenia zachowały się w ok. 85%. Zachowały się też duże fragmenty oryginalnych srebrzeń. (ok. 35%). Laki na elementach srebrzonych zachowały się w postaci czytelnych relikwów, co pozwala na ich pełną rekonstrukcję. W dużo gorszym stanie jest oryginalna polichromia. Na podstawie odkrywek można założyć, że jest ona słabo zachowana, choć czytelna. Jej stan będzie można ocenić dopiero po usunięciu dość nieudolnych punktowań pochodzących z czasów ostatniej konserwacji..

**ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM**

Jakub Bałtowski
03.02.2027

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel.606 792 860, bałtowskij@poczta.onet.pl

7.0. PROGRAM PRAC

Wojewódzki Urząd
Ochrony Zabytków w Warszawie
Delegatura w Radomiu
DEC.(POST.) Nr 878 DR120
z dnia 19.11.2020r

- Demontaż i przewiezienie ołtarza do pracowni.
- Usunięcie przemalowań w sposób mechaniczny i chemiczny, w zakresie potrzebnym do rekonstrukcji polichromii złocień i srebrzeń.
- Oczyszczenie złocień i srebrzeń odsłoniętych podczas poprzedniej konserwacji.
- Usunięcie punktowań i retuszy z powierzchni polichromowanych, oraz złoczonych i srebrzonych podczas poprzedniej konserwacji.
- Prace dezynfekcyjne i dezynsekcyjne – obiekty będą poddane działaniu środków chemicznych w szczelnych komorach foliowych, a następnie szczelnie owinięte folią na czas karencji środka chemicznego.
- Prace stolarsko – snycerskie będą polegały na wzmocnienie i uzupełnieniu konstrukcji, wstawianiu tzw. fleków w miejscach pęknięć konstrukcji, sklejeniu na nowo osłabionych połączeń stolarskich. Uzupełnienie snycerki;
- Nasylenie zdestruowanego działalnością owadów drewna rzeźb i aplikacji żywicą Paraloid B72, lub żywicą chemoutwardzalną.
- Uzupełnienia zaprawy;
- Prace konserwatorskie przy obrazach.
 - Wstępne oczyszczenie – usunięcie zabrudzeń powierzchniowych z lica i odwrocia.
 - Ocena stanu zachowania punktowań i werniksu pochodzących z ostatniej konserwacji.
 - Chemiczne, wstępne oczyszczenie lica obrazów z nawarstwień brudu i kopcia.
 - Usunięcie lub regeneracja ześlupniętego i pożółkłego werniksu.
 - Lokalne usunięcie uszkodzonych lub pożółkłych punktowań
 - Wstępne werniksowanie lica
 - Uzupełnienie ubytków na warstwie malarskiej kitem
 - Uzupełnienie punktowań retuszierskimi farbami ketonowymi
 - Werniksowanie końcowe damarowym werniksem satynowym.
- Uzupełnienie i retusz złocień.
- Uzupełnienie i retusz srebrzeń.
- Uzupełnienie i rekonstrukcja powierzchni lakowanych.
- Uzupełnienie i retusz polichromii.
- Scalenie kolorystyczne.
- Przewiezienie ołtarza do kościoła w Radzanowie.

**ZĄ ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM**

12

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel.606 792 860, baltowski@poczta.onet.pl

- Montaż ołtarza.

WOJEWODZKI URZĄD OCHRONY ZABYTEKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

1. Ołtarz główny. Widok ogólny.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
0.03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel.606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

2. Zwieńczenie

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
08.01.2022

3. Krucyfiks

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski

03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel.606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

4. Obraz z zasuwy

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Baltowski
02.02.2022

Jakub Baltowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

5. Obraz. Lewa strona nastawy.

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Zeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

6. Obraz. Prawa strona nastawy.

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Zeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

7. Obraz centralny z II kondygnacji ołtarza.

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

9. Obraz z lewej strony II kondygnacji ołtarza.

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
07.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opczno ul. Dworcowa 3,
tel.606 792 860, bałtowski@poczta.onet.pl

10. Putto z prawej strony niszy centralnej. Widoczne pęknięcia ramy
głównej.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE

Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

11. Putto z prawej strony niszy centralnej. Widoczne pęknięcia ramy głównej.

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZĄ ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski

03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, bałtowski@poczta.onet.pl

Wojewódzki Urząd
Ochrony Zabytków w Warszawie
Delegatura w Radomiu
DEC. (POS) / 878 PR/20
z dnia 19. 11. 2020

DOKUMENTACJA KONSERWATORSKICH PRAC BADAWCZYCH I PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Ołtarza głównego z kościoła pw. św. Marcina w Radzanowie.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Baltowski
03.02.2022

Autor prac konserwatorskich i restauratorskich

Mgr Jakub Baltowski

Autor dokumentacji

Mgr Jakub Baltowski

OPOCZNO 2020

DZIEŁO KONSERWATORSKIE I DOKUMENTACJA CHRONIONE PRAWEM AUTORSKIM

Jakub Baltowski

29. Polichromia za kolumną. Strona prawa.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
07.02.2027

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel.606 792 860, balowski@poczta.onet.pl

12. Kartusz. Lewa strona nastawy. Widoczna rekonstrukcja laków.

13. Podstawa tabernakulum

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowski@poczta.onet.pl

14. Odkrywka na tabernakulum

15. Odkrywka na tabernakulum. Widoczna wierzchnia warstwa złotołu i czerwony i żółty pulment.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2012

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

16. Odkrywka na tabernakulum. Widoczna wierzchnia warstwa złotolu i czerwony pulment.

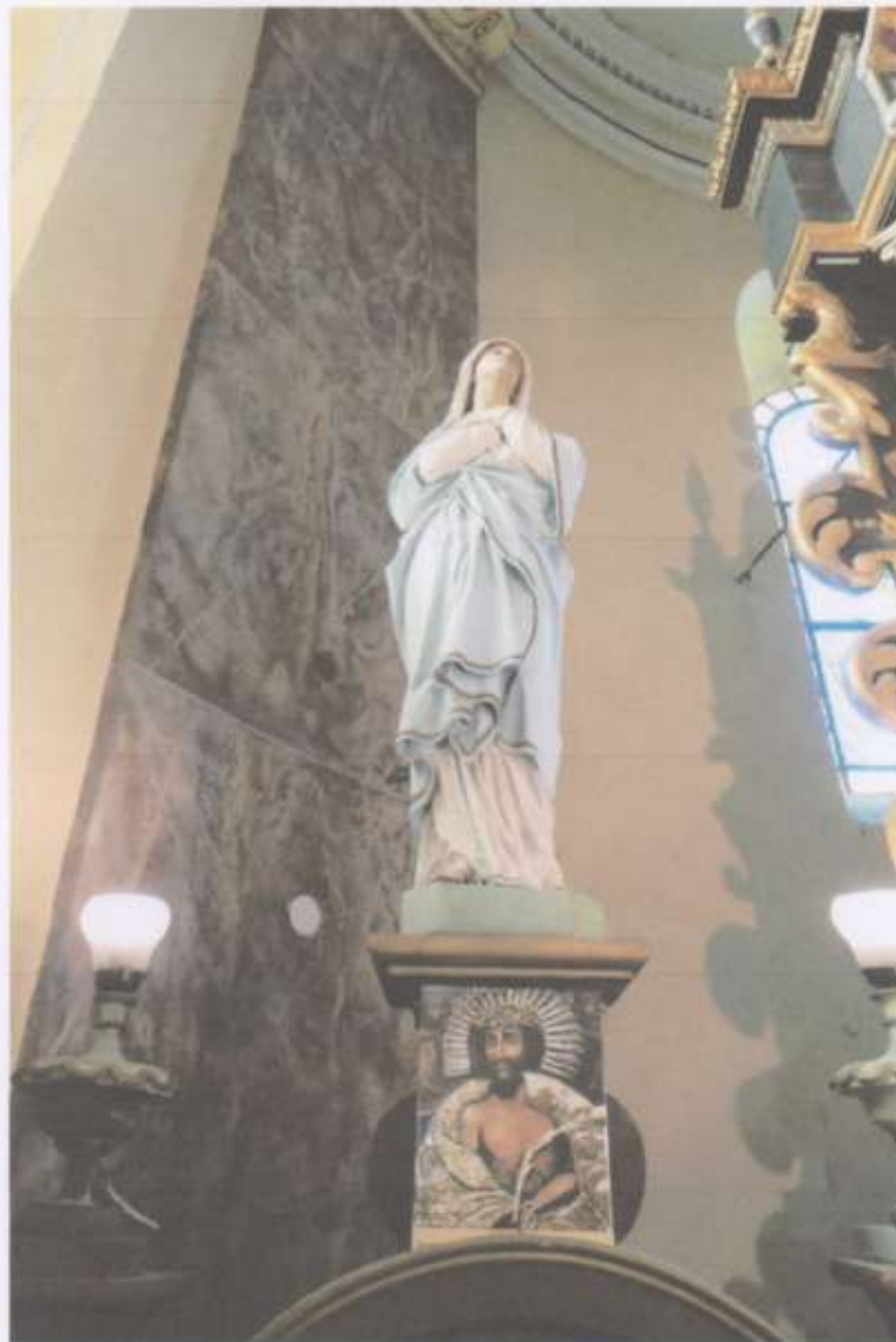
WOJEWODZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE

Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowski@poczta.onet.pl

17. Gipsowa figura na bramce obejścia.

WOJEWODZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE

Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Zeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowski@poczta.onet.pl

18. Odkrywka stratygraficzna na bramce obejścia. Strona prawa.

- Drewno sosnowe
- Warstwa gruntująca, olejna, kremowa
- Warstwa barwna, olejna, ugrowa
- Warstwa barwna, olejna, błękitna
- Warstwa barwna, olejna, kremowo-ugrowa
- Warstwa barwna, olejna, seledynowa
- Warstwa barwna, olejna, brązowa, współczesna

WOJEWODZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Zeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
02.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowski@poczta.onet.pl

19. Odwrocie ołtarza. Strona lewa. Widoczna nowa konstrukcja nośna, nowa skrzynia ołtarzowa, nowy blejtram obrazu.

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Zeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZĄ ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.04.2027

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowski@poczta.onet.pl

20. Odwrocie ołtarza. Strona prawa. Widoczne reperacje stolarskie na uszaku. Widoczny nowy blejtram obrazu.

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
07.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

21. Odwrocie ołtarza. Strona prawa. Bramka obejścia.

WOJEWODZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Zeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
103.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowski@poczta.onet.pl

22. Odwrocie ołtarza. Konstrukcja nośna. Widoczna data 1987.

WOJEWODZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

23. Predella. Strona prawa, za tabernakulum. Polichromia floralna.

WOJEWODZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Zeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

24. Predella. Strona lewa. Polichromia floralna.

WOJEWODZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowski@poczta.onet.pl

25. Predella. Strona prawa. Odkrywka na polichromii. Widoczne ślady błękitu.

26. Predella. Strona prawa. Polichromia. Fragment.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel.606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

27. Trzon kolumny. Strona prawa. Złocenia oryginalne.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opczno ul. Dworcowa 3,
tel.606 792 860, baltowski@poczta.onet.pl

28. Trzon kolumny. Strona lewa. Oryginalne złocenia. Srebrzenia oryginalne z widocznymi uzupełnieniami z XIX w.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2027

Jakub Bałtowski, 26-300, Opczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowski@poczta.onet.pl

30. Polichromia za kolumną. Strona lewa.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski

03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

31. Trzon kolumny. Strona prawa

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
07.02.2027

32. Trzon kolumny. Strona prawa. Odkrywka na złoceniach. Widoczne ślady niebieskiego laku na srebrze pod warstwą szlagmetal.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowski@poczta.onet.pl

33. Trzon kolumny. Strona prawa. Odkrywka na zloceniach. Widoczne ślady niebieskiego laku na srebrze pod warstwą szlagmetal.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

35. Trzon kolumny. Strona prawa. Widoczne przezłocenia wykonane szlagmetalem.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
103.02.2022

36. Trzon kolumny. Strona prawa. Widoczne ślady zielonego laku na srebrze.

37. Trzon kolumny. Strona prawa. Widoczne ślady czerwonego laku na srebrze.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Baltowski
03.02.2027

Dokumentacja Konserwatorskich Prac Badawczych i Program Prac Konserwatorskich ołtarza
głównego z kościoła p.w. św. Marcina w Radzanowie.

38. Trzon kolumny. Strona prawa. Odkrywka na zloceniach. Widoczne ślady zielonego laku na srebrze, pod warstwą szlagmetal.

39. Trzon kolumny. Strona prawa. Odkrywka na zloceniach. Widoczne ślady zielonego laku na srebrze, pod warstwą szlagmetal.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2027

Jakub Bałtowski, 26-300, Opczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowski@poczta.onet.pl

40. Trzon kolumny. Strona prawa. Odkrywka na złączeniach. Widoczne ślady zielonego laku na srebrze, pod warstwą szlagmetalalu.

41. Trzon kolumny. Strona prawa. Odkrywka na złączeniach. Widoczne ślady czerwonego laku na srebrze.

ZA ZGÓDNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, balowski@poczta.onet.pl

42. Trzon kolumny. Strona prawa. Odkrywka na złączeniach. Widoczne ślady czerwonego laku na srebrze, pod warstwą szlagmetal.

43. Trzon kolumny. Strona prawa. Odkrywka na srebrzonych kanelach. Widoczne ślady zielonego laku na srebrze.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Baltowski
03.02.2022

Jakub Baltowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

44. Trzon kolumny. Strona prawa. Odkrywka na zloceniach. Widoczne ślady zielonego laku na srebrze, pod warstwą szlagmetal.

45. Detal predelli. Widoczny żółty pulment pod warstwą srebra.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, balowski@poczta.onet.pl

46. Predella. Fragment. Odkrywka na polichromii. Pod pojedynczą warstwą przemalowań (punktowań) ślady błękitu.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski

09.01.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

47. Predella. Fragment. Pod przezłoceniami wykonanymi szlagmetalem ślady czerwieni i błękitu.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

48. Predella. Fragment. Odkrywka na polichromii. Pod pojedynczą warstwą przemalowań (punktowań) ślady błękitu.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel.606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

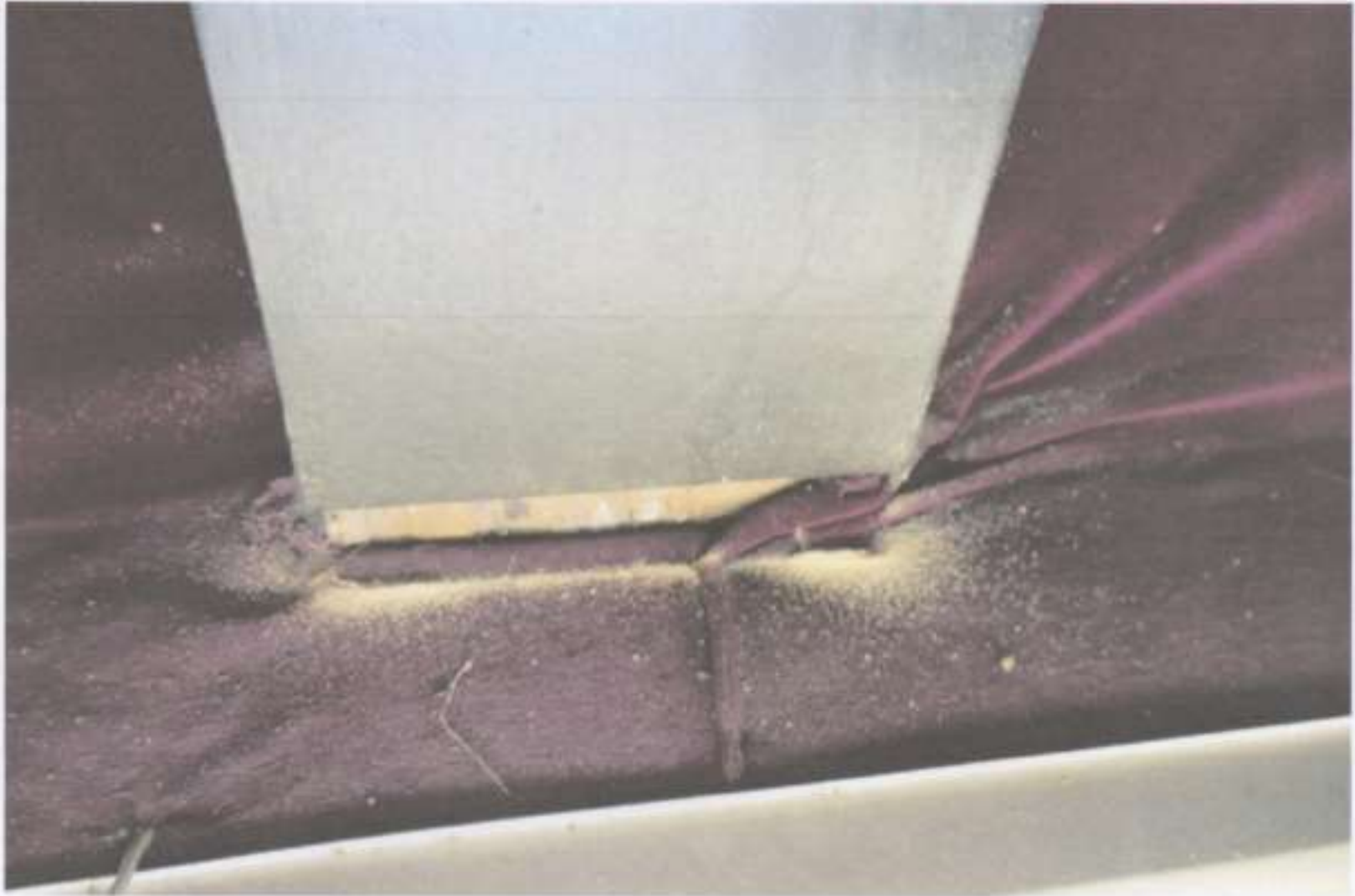

49. Predella. Stan zachowania. Widoczne szczeliny w miejscach łączy.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
07.01.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowski@poczta.onet.pl

50. Krucyfiks w centrum ołtarza. Widoczne ślady aktywności owadów.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski
03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, bałtowski@poczta.onet.pl

30. Polichromia za kolumną. Strona lewa.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Jakub Bałtowski

03.02.2022

Jakub Bałtowski, 26-300, Opoczno ul. Dworcowa 3,
tel. 606 792 860, baltowskij@poczta.onet.pl

DOKUMENTACJA KONSERWATORSKICH PRAC BADAWCZYCH I PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Wojewódzki Urząd
Ochrony Zabytków w Warszawie
Delegatura w Radomiu

DEC. (POST.) Nr: 399 / DR/24

Ołtarzy bocznych z kościoła pw. św. Marcina w Radzanowie. Ms 06 2024.

Autor prac konserwatorskich i restauratorskich

Mgr Karolina Niemczyk-Baltowska

Autor dokumentacji

Mgr Karolina Niemczyk-Baltowska

SOPOT 2024

DZIEŁO KONSERWATORSKIE I DOKUMENTACJA CHRONIONE PRAWEM AUTORSKIM

SPIS TREŚCI DOKUMENTACJI PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH

1.0. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I DOKUMENTACJI	1
3.0. OPIS, ANALIZA FORMY, FUNKCJI I TREŚCI.....	4
4.0. TECHNIKA I TECHNOLOGIA	5
4.1. ZESTAWIENIE MATERIAŁÓW PIERWOTNYCH	6
4.2. TECHNIKA ORYGINAŁU I ANALIZA SPOSOBU WYKONANIA	7
5.0. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ.....	8
6.0. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI – PROJEKT KONSERWATORSKI	10
7.0. PROGRAM PRAC	11
8,0 FOTOGRAFIE.....	12
9,0 OPIS ODKRYWEK STRATYGRAFICZNYCH	29

1.0. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I DOKUMENTACJI

NR REJESTRU ZABYTKÓW
KONS. 44/B/86 Z DNIA 06.11.1985

NR INW. ZBIORU

NR INW. PRACOWNI

1.1. DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC

RODZAJ; OLTARZE BOCZNE

ewentualnie określenie stosunku do większej całości

TEMAT; OLTARZ

tytuł, rozpoznanie ikonograficzne lub określenie przedstawienia

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA; **nieznany**

SYGNATURA; brak

także inicjały, znaki cechowe, ciesielskie i inne

INSKRYPCJE; litera ż na cokole

rodzaj, ewentualnie treść; nalepki, itp.

DATOWANIE; Połowa XVII w. POCHODZENIE; **nieznane**

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA; **prezbiterium kościoła p.w. św. Marcina z Tours, Radzanów 82, 26-807 Radzanów.**

ewentualnie dokładna lokalizacja

WŁAŚCICIEL / UŻYTKOWNIK; **Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Marcina w Radzanowie**
WYMIARY wys. ok. 7 m, szer. ok. 7 m; gł. 1 m, ołtarz wolnostojący, architektoniczny, dwukondygnacyjny.

wysokość, szerokość, głębokość, ewentualnie głębokość drążenia; przy obiektach złożonych - wymiary głównych elementów składowych

TECHNIKA; **drewno sosnowe i lipowe polichromowane i złożone.**

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE): TAK NIE XIX w., XX w.

daty wykonania

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: TAK NIE

liczba stron tekstu, fotografii, rysunków itp.

daty i miejsca wykonania

miejsca przechowywania

1.2. ZMIANA DANYCH PO ZAKOŃCZENIU PRAC

Nie dotyczy

1.3. DANE O REALIZACJI KONSERWATORSKIEJ

INWESTOR I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA (podać udział w procentach) **Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Marcina w Radzanowie**

WYKONAWCY PRAC; **mgr Karolina Niemczyk-Bałtowska, 81-707 Sopot ul J Haffnera 53/7**
ewentualnie instytucja prowadząca prace

KIEROWNIK; **mgr Karolina Niemczyk-Bałtowska**

SKŁAD ZESPOŁU/ MGR **Karolina Niemczyk-Bałtowska**

RODZAJE BADAŃ ORAZ ICH WYKONAWCY; konserwatorskie badania stratygraficzne INSPEKTORZY NADZORU, RZECZOZNAWCY I KONSULTANCI; nie dotyczy ZABIEGI W KOLEJNOŚCI WYKONANIA; Dokonano oceny stanu zachowania obiektu. Dokonano analizy makroskopowej użytych pierwotnie materiałów. Wykonanych kilkadziesiąt odkrywek sondażowych. W miejscach najbardziej reprezentatywnych zostaną wykonane schodkowe odkrywki stratygraficzne. Wykonano dokumentację fotograficzną odkrywek.

CZAS TRWANIA PRAC; styczeń 2024 r.

**WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE**

Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

1.4. DANE O DOKUMENTACJI

LICZBA: STRON TEKSTU 12, FOTOGRAFII 50,
inne rodzaje dokumentacji (podać technikę wykonania)

AUTOR DOKUMENTACJI Mgr Karolina Niemczyk-Bałtowska

DATA I MIEJSCE WYKONANIA styczeń 2024 r., Sopot

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA

1. EGZ.; Parafia rzymskokatolicka p.w. św. Marcina w Radzanowie.
2. EGZ.; WOJEWÓDZKI Urząd Ochrony Zabytków w Warszawie, Delegatura w Radomiu.
3. EGZ.; Karolina Niemczyk-Bałtowska 26-300 Opoczno, ul. Dworcowa 3.

3.0. OPIS, ANALIZA FORMY, FUNKCJI I TREŚCI

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE

Delegatura w Radomiu

26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

Opis ikonograficzny;

Ołtarze drewniane, architektoniczne, dwukondygnacyjny trójosiowy z zwieńczeniem z polem wysklepionym łukowo, glorią i mensą skrzyniową. Ołtarze bliźniacze ustawione przed prezbiterium w narożach nawy. Badaniami stratygraficznymi w większości został objęty ołtarz Matki Boskiej, ołtarz św. Marcina przebadano w miejscach dostępnych (zasłonięty dekoracją świąteczną). Ołtarz strona lewa, p.w. Matki Boskiej. W retabulum, w prostokątnym, cofniętym polu obramionym profilowaną ramą obraz: Matki Boskiej Częstochowskiej i świętymi biskupami.

Na retabulum obraz MB Częstochowskiej. Osie skrajne flankują portyki jednokolumnowe porządku korynckiego. Na kolumnach wsparte profilowane, gierowane gzymsy. Zwieńczenie architektoniczne z polem wysklepionym łukowo, w nim obraz z przedstawieniem św. Anny, nad zwieńczeniem. W zwieńczeniu profilowe odcinki przyczółka pomiędzy nimi w osi cokolik; zwieńczenie flankowane figurami świętych stojących na gzymsie w osiach kolumn. Gloria złożona z srebrzonych promieni, pośrodku tondo z wypukłym, stylizowanym, monogramem maryjnym. Retabulum flankowane postaciami świętych biskupów stojących na konsolach wspartych ornamentami wolutowymi. Płaskorzeźba ornament chrząstkowy.

Tabernakulum o kształcie trapezoidalnym zrobione motywami płaskorzeźbionych akantów i przedstawienia kielicha z hostią, góra tabernakulum w formie niszy, w niej współczesna figura Matki Boskiej Niepokalanej. Cokoły retabulum na froncie z kartuszami herbowymi. Antepedium prostopadłościenne.

Ołtarz strona prawa, p.w. św. Marcina. W retabulum, w prostokątnym, cofniętym polu obramionym profilowaną ramą obraz z wizerunkiem św. Marcina. Osie skrajne flankują portyki jednokolumnowe porządku korynckiego. Na kolumnach wsparte profilowane, gierowane gzymsy. Zwieńczenie architektoniczne z polem wysklepionym łukowo, w nim obraz z przedstawieniem św. Rocha. W zwieńczeniu profilowe odcinki przyczółka pomiędzy nimi w osi cokolik; zwieńczenie flankowane figurami świętych stojących na gzymsie w osiach kolumn. Gloria złożona z srebrzonych promieni, pośrodku tondo z wypukłym, stylizowanym, monogramem. Retabulum flankowane postaciami

świętych biskupów stojących na konsolach wspartych ornamentami wolutowymi płaskorzeźba ornament chrząstkowy

Tabernakulum o kształcie prostopadłościennym z płaskorzeźbinymi pilasterkami kanelowanym, drzwiczki łukowe z przedstawieniem kielicha z hostią. Cokoły retabulum na froncie z kartuszami herbowymi Antepedium prostopadłościenne.

**WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE**

Delegatura w Radomiu

26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

Opis kolorystyczny;

Większość powierzchni licowych ołtarzy jest złożona lub srebrzona. Tło w kolorze kremowym, detale podkreślone błękitem i czerwienią. Trzony kolumn marmoryzowane w kolorze brązu.

4.0. TECHNIKA I TECHNOLOGIA

Ołtarz jest drewnianą konstrukcją płycinową opartą i umocowana do belkowej konstrukcji ciesielskiej od odwrocia. W sensie konstrukcyjnym ołtarz składa się z murowanej, prostokątnej mensy z kamiennym blatem, na której spoczywa drewniany blat, predelli, dwukondygnacyjnej nastawy i zwieńczenia, wszystko wykonane z desek sosnowych gr. ok. 30 mm łączonych klejowymi połączeniami równoległymi wzdłużnymi (ten typ połączeń występuje w całej konstrukcji ołtarza). Drewniane elementy skrzyniowe łączono stolarskimi połączeniami półkrzyżowymi płaskimi ze złączami zakładkowymi płetwowymi wzmocnionymi kołkami. Tła ołtarzowe wykonane zostały z szerokich, desek, tworzących pilastry, na których spoczywa gzymsowanie wykonane w postaci głęboko profilowanych listew mocowanych na kołki. Elementy dekoracyjne rzeźbione i płaskorzeźbione wykonano z drewna lipowego.

Wszystkie licowe powierzchnie drewniane pokryte grubym gruntem kredowo - klejowym, na którym wykonano zarówno złocenia jak i polichromię. Złocenia zostały wykonane w technice pozłacania na żółtym, bolusowym pulmencie na "poler", złotem w płatkach o wymiarach ok. 60 x 60 mm, oraz srebrem płatkowym na również żółtym bolusowym pulmencie. Elementy srebrzone były pierwotnie lakierowane wielokolorowymi lakami.

Polichromię wykonano w technice temperowej z olejnymi laserunkami. Zapewne w XIX w. dodano do ołtarza prostopadłościennie antepedia.

Ołtarz był konserwowany w latach 80tych i z tego czasu prawdopodobnie pochodzi malatura wierzchnia i marmoryzacja.

Wykonano liczne naprawy stolarsko-snycerskie, wymieniono konstrukcję nośną ołtarza, poddano pełnej konserwacji wszystkie obrazy ołtarzowe. Prace restauratorskie polegały na stosunkowo niewielkim uzupełnieniu złoceń i na dość nieudolnym retuszu istniejącej polichromii.

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE

Delegatura w Radomiu

26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

4.1. ZESTAWIENIE MATERIAŁÓW PIERWOTNYCH

Pierwotnie użyte materiały (na podstawie analizy makroskopowej)

1. Drewno sosnowe
2. Drewno lipowe
3. Klej glutynowy
4. Kreda
5. Gwoździe stolarskie kute
6. Szelak
7. Farby temperowa
8. Farby olejne (XIX w.)
9. Pulment żółty
10. Pulment czerwony (XIX w.)
11. Pulment czarny (XIX w.)
12. Płótno lniane
13. Złoto płatkowe
14. Srebro płatkowe
15. Laki wielokolorowe

4.2. TECHNIKA ORYGINAŁU I ANALIZA SPOSOBU WYKONANIA

Części konstrukcyjne wykonano z drewna sosnowego. Elementy dekoracyjne wykonano z drewna lipowego. Całe lico ołtarza pokryto gruntami kredowo-klejowymi a następnie temperą klejową w kolorze błękitu, czerwieni, zieleni.

Złocenia wykonano złotem płatkowym na pulmencie złotym, srebrzenia wykonano srebrem płatkowym również na pulmencie złotym. Laki na srebrze wykonano w kolorach błękitu, czerwieni, zieleni.

**WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE**
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

5.0. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Generalnie ołtarz robi wrażenie obiektu dobrze zachowanego, w sensie technicznym. Brak jest widocznych śladów zniszczeń i uszkodzeń mechanicznych. Rzeźby i ornamenty są (poza drobnymi ubytkami) kompletne. Obrazy czytelne. Jednak w sensie estetycznym ołtarz nie robi dobrego wrażenia; rzucają się w oczy zwłaszcza nieudolne punktowania polichromii i rekonstrukcje złoczeń wykonane szlagmetalem w latach 80-tych.

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

• Konstrukcja

Ołtarz wykonany z drewna sosnowego i lipowego znajduje się w stosunkowo dobrym stanie technicznym. Występują charakterystyczne dla tego typu obiektów uszkodzenia powstałe na skutek osłabienia połączeń stolarskich (mikrobiologiczny rozkład kleju stolarskiego), wieloletniej działalności owadów, oraz uszkodzeń mechanicznych. Wymaga to wykonania typowych, dla skali tego obiektu, prac snycersko - konserwatorskich, wzmacniających i stabilizujących konstrukcję. Osobnym problemem jest skuteczne wykonanie prac dezynfekcyjnych mających na celu zniszczenie owadów żerujących na drewnianych elementach ołtarza. Stwierdzono, że drewno zostało zaatakowane przez kołatka (*Anobium punctatum*). Widoczne są ślady bieżącej aktywności owadów. Elementy drewniane zostały w wielu miejscach uzupełnione, wykonano nową ciesielską konstrukcję nośną ołtarza, jak świadczy wyryta data, w 1987 r. Widoczne ślady napraw świadczą o dużym kunszcie rzemieślniczym stolarza-konserwatora.

- **Grunty**

Na większości oryginalnych elementów ołtarza zachowały się oryginalne, XVII w. grunty klejowo-kredowe, dość grube (1,5-2 mm), mocno pożółkłe i spękane. Grunty wykazują dobrą jeszcze kohezję i adhezję do drewnianego podłoża. Widoczne są drobne ubytki gruntów, zwłaszcza na krawędziach poszczególnych elementów ołtarza. Widoczne są również liczne, drobne uzupełnienia gruntów wykonane zapewne podczas ostatniej konserwacji w technice klejowo-kredowej.

- **Złocenia i srebrzenia**

Na większości oryginalnych elementów ołtarza zachowały się pierwotne złocenia i srebrzenia.

Złocenia wykonano złotem płatkowym, w technice złocenia pulmentowego, na żółtym pulmencie, w opracowaniu „na poler”.

Srebrzenia wykonano w technice złocenia pulmentowego, na żółtym pulmencie w opracowaniu „na poler”.

Złocenia zachowały się w dobrym stanie mimo licznych drobnych uszkodzeń mechanicznych i przetarć. Zapewne podczas ostatniej konserwacji złocenia i srebrzenia zostały niezwykle starannie oczyszczone z przemalowań. Na złoceniach widoczne są ślady napraw i uzupełnień wykonanych zarówno złotem płatkowym jak i szlagmetalem.

W dużo gorszym stanie są srebrzenia; oprócz analogicznych uszkodzeń jak w przypadku złoczeń sama struktura płatków srebra uległa korozji. W wielu miejscach srebro szerniało, tracąc całkowicie metaliczny połysk.

- **Laki**

Należy założyć (na podstawie badań historycznych i analogii z podobnymi obiektami), że wszystkie elementy srebrzone były pierwotnie pokryte różnokolorowymi lakami. Ich czytelne relikty zachowały się na większości ww. elementów. Niewielka część opracowań lakowanych została zrekonstruowana podczas ostatnie konserwacji, co jest widoczne zwłaszcza w II kondygnacji retabulum. Istnieją, zatem czytelne przesłanki do uzupełnienia i odtworzenia lakowanych opracowań.

- **Polichromia**

Złocenia i srebrzenia pokrywają większość licowych powierzchni ołtarza. Na pozostałych powierzchniach znajdują się opracowania malarskie w postaci polichromii; w tłach predelli, oraz za środkowymi kolumnami znajdują się elementy polichromii o motywach floralnych. Na pozostałych, płaskich elementach ołtarza stanowiących tło dla złotych i srebrzonych (lakowanych) elementów została wykonana polichromia w kolorach granatowym, czarnym, czerwonym. Zarówno polichromia floralna jak i różnokolorowe obmalowania są zachowane bardzo słabo. Obecny wygląd to w większości rekonstrukcja. Pod malarskimi rekonstrukcjami zachowały się czytelne ślady oryginalnych opracowań. Lico pokrywa skorupa licznych przemalowań i szpachlówek. Ołtarz był odnawiany poprzez nakładanie kolejnych warstw naprawczych i malarskich

- **Przemalowania**

Obecnie licowe powierzchnie ołtarza jedynie w niewielkim stopniu pokryte są przemalowaniami. Podczas ostatniej konserwacji starannie usunięto wszystkie przemalowania z głównej bryły ołtarza. Całkowicie pominięto jednak boczne bramki, oraz tabernakulum uznając je zapewne za elementy nieoryginalne, późniejsze, XIX w.

Na głównej strukturze ołtarza za przemalowania można uznać jedynie dość nieudolne tzw. punktowania polichromii, uzupełnienia oryginalnych złocen i srebrzeń wykonane szlagmetalem, a także lokalne rekonstrukcje laków.

- **Obrazy**

W ołtarzu św. Matki Boskiej i w ołtarzu Św. Marcina znajdują się obrazy – odpowiednio:

- Ołtarz Matki Boskiej Retabulum obraz Matki Boskiej Częstochowskiej współczesny, w zwieńczeniu obraz św. Anny wykonany na płótnie w technice olejnej prawdopodobnie z XIX wieku.

- Ołtarz św. Marcina. Retabulum obraz z wizerunkiem św. Marcina obraz na płótnie wykonany na płótnie technika olejna, w zwieńczeniu obraz św. Rocha wykonany na płótnie technika olejna

Obrazy wymagają kompleksowej konserwacji

Trudno określić obecnie, w jakim stanie są trzy górne obrazy. Ich stan będzie można ocenić dopiero w trakcie konserwacji, po demontażu ołtarza.

Wojewódzki Urząd
Ochrony Zabytków w Warszawie
Delegatura w Radomiu
DEC.(POST.) Nr 399 DR129
z dnia 19.06.2024.

6.0. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI – PROJEKT KONSERWATORSKI

Celem prac konserwatorskich jest wykonanie pełnej konserwacji technicznej mającej na celu zachowanie i utrwalenie substancji zabytkowej, oraz konserwacji estetycznej mającej na celu przywrócenie pierwotnych wartości artystycznych ołtarza. Przez przywrócenie pierwotnych wartości artystycznych należy rozumieć powrót do wyglądu obiektu z czasów jego powstania tj. z poł. XVII w.

Na podstawie przeprowadzonych, wstępnych prac badawczych ocenia się, że oryginalne złocenia zachowały się w ok. 85%. Zachowały się też duże fragmenty oryginalnych srebrzeń. (ok. 35 %). Laki na elementach srebrzonych zachowały się w postaci czytelnych reliktyw, co pozwala na ich pełną rekonstrukcję. W dużo gorszym stanie jest oryginalna polichromia. Na podstawie odkrywek można założyć, że jest ona słabo zachowana, choć czytelna. Jej stan będzie można ocenić dopiero po usunięciu skorupy licznych przemalowań

7.0. PROGRAM PRAC

- Demontaż i przewiezienie ołtarza do pracowni.
- Usunięcie przemalowań w sposób mechaniczny i chemiczny, w zakresie potrzebnym do rekonstrukcji polichromii złocień i srebrzeń.
- Oczyszczenie złocień i srebrzeń odsłoniętych podczas poprzedniej konserwacji.
- Usunięcie punktowań i retuszy z powierzchni polichromowanych, oraz złoconych i srebrzonych podczas poprzedniej konserwacji.

- Prace dezynfekcyjne i dezynsekcyjne – obiekty będą poddane działaniu środków chemicznych w szczelnych komorach foliowych. a następnie szczelnie owinięte folią na czas karencji środka chemicznego.
- Prace stolarsko – snycerskie będą polegały na wzmocnienie i uzupełnieniu konstrukcji, wstawianiu tzw. fleków w miejscach pęknięć konstrukcji, sklejeniu na nowo osłabionych połączeń stolarskich. Uzupełnienie snycerki;
- Nasycenie zdestruowanego działalnością owadów drewna rzeźb i aplikacji żywicą Paraloid B72, lub żywicą chemoutwardzalną.
- Uzupełnienia zaprawy;
- Prace konserwatorskie przy obrazach.
 - Wstępne oczyszczenie – usunięcie zabrudzeń powierzchniowych z lica i odwrocia.
 - Ocena stanu zachowania punktowań i werniksu pochodzących z ostatniej konserwacji.
 - Chemiczne, wstępne oczyszczenie lica obrazów z nawarstwień brudu i kopcia.
 - Usunięcie lub regeneracja ześlupniętego i pożółkłego werniksu.
 - Lokalne usunięcie uszkodzonych lub pożółkłych punktowań
 - Wstępne werniksowanie lica
 - Uzupełnienie ubytków na warstwie malarskiej kitem
 - Uzupełnienie punktowań retuszerskimi farbami ketonowymi
 - Werniksowanie końcowe damarowym werniksem satynowym.
 - Uzupełnienie i retusz złocień.
 - Uzupełnienie i retusz srebrzeń.
 - Uzupełnienie i rekonstrukcja powierzchni lakowanych.
 - Uzupełnienie i retusz polichromii.
 - Scalenie kolorystyczne.
 - Przewiezienie ołtarza do kościoła w Radzanowie.
 - Montaż ołtarzy.

Wojewódzki Urząd
Ochrony Zabytków w Warszawie
Delegatura w Radomiu
DEC.(POS.) Nr 399/DR/24
z dnia 14.06.2024r

8,0 FOTOGRAFIE

OŁTARZ ŚW MARCINA

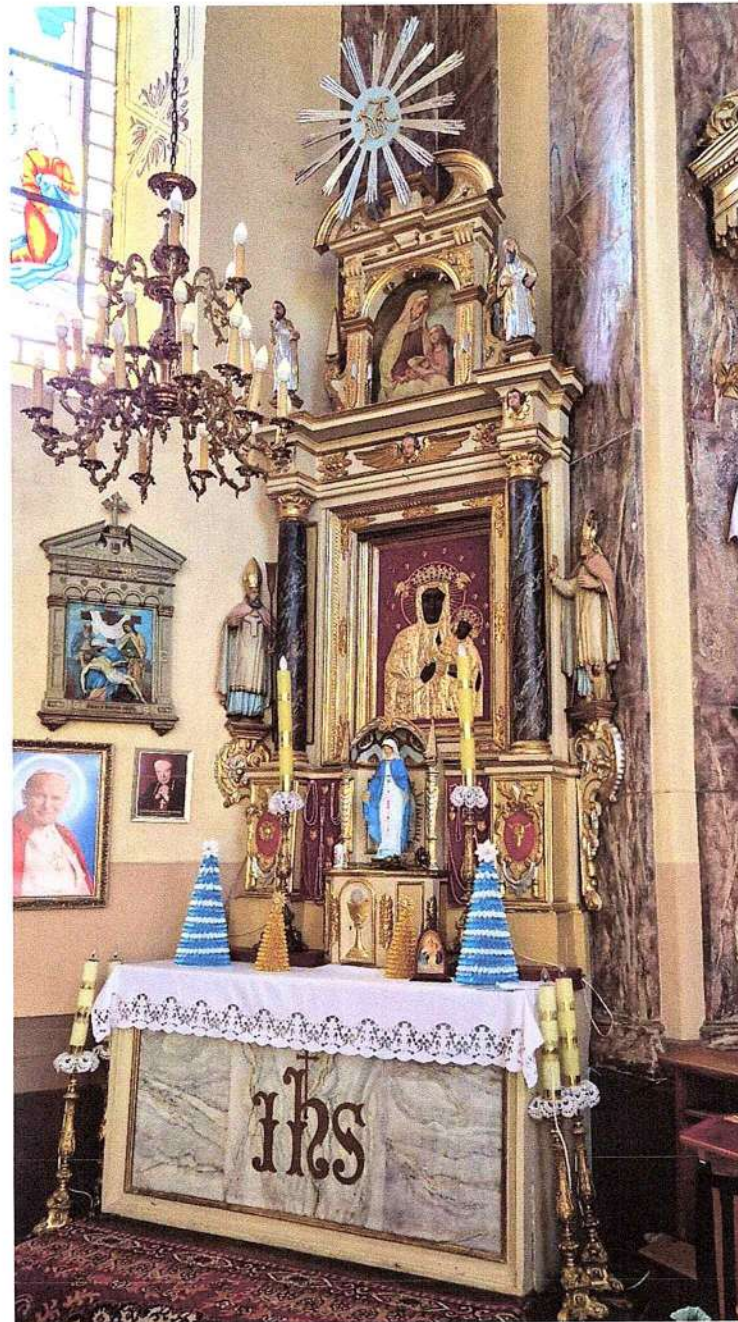
1. Ołtarz p.w. św. Marcina, widok ogólny

**WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
W WARSZAWIE**
Delegatura w Radomiu
26-600 Radom, ul. Żeromskiego 53
tel. 48 363-92-14; tel. 48 363-85-14

2. Cokół , odkrywka stratygraficzna

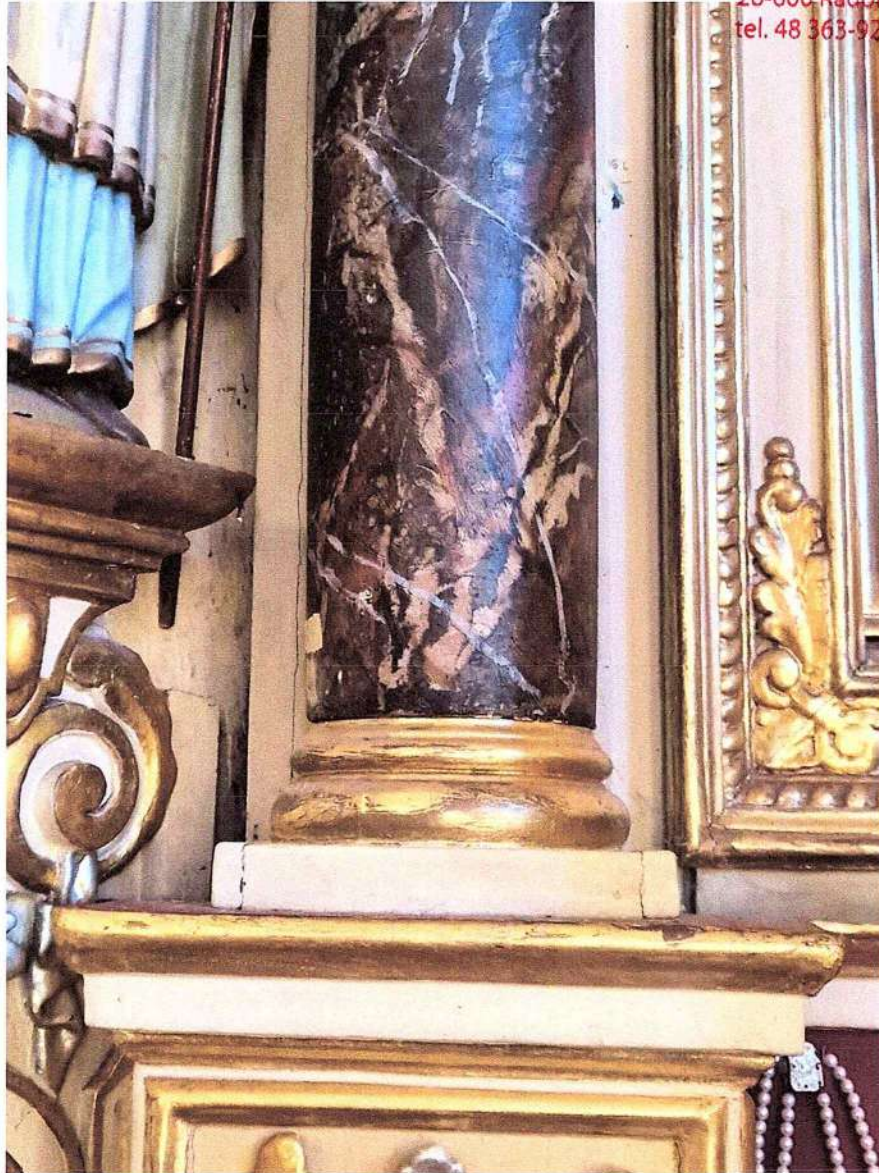
OŁTARZ MATKI BOSKIEJ

3. Ołtarz Matki Boskiej. Widok ogólny.

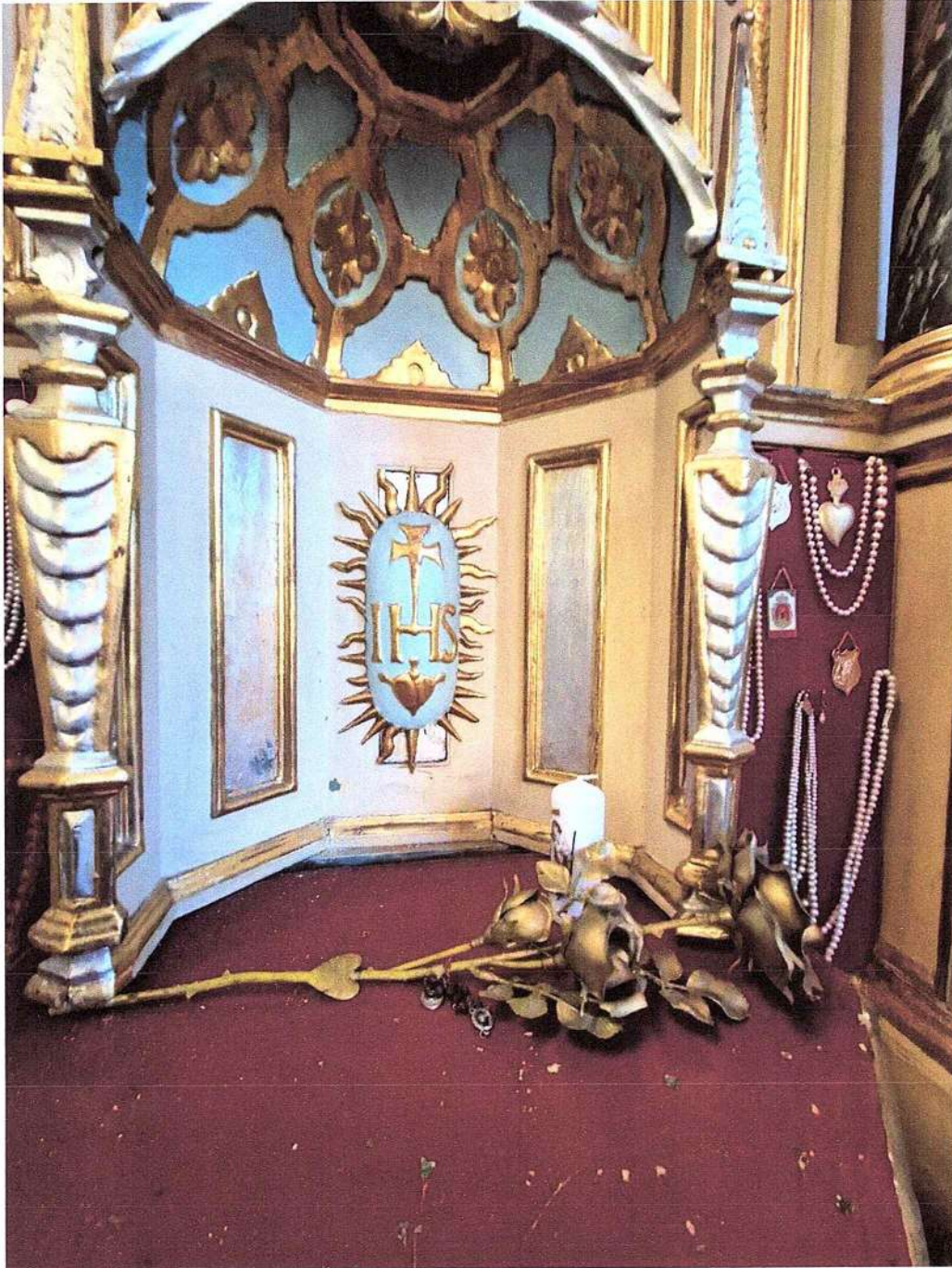
4. Ołtarz Matki Boskiej. Retabulum

5. Trzon kolumny, współczesna marmoryzacja, widoczne osłabienie połączeń stolarskich i liczne przemalowania

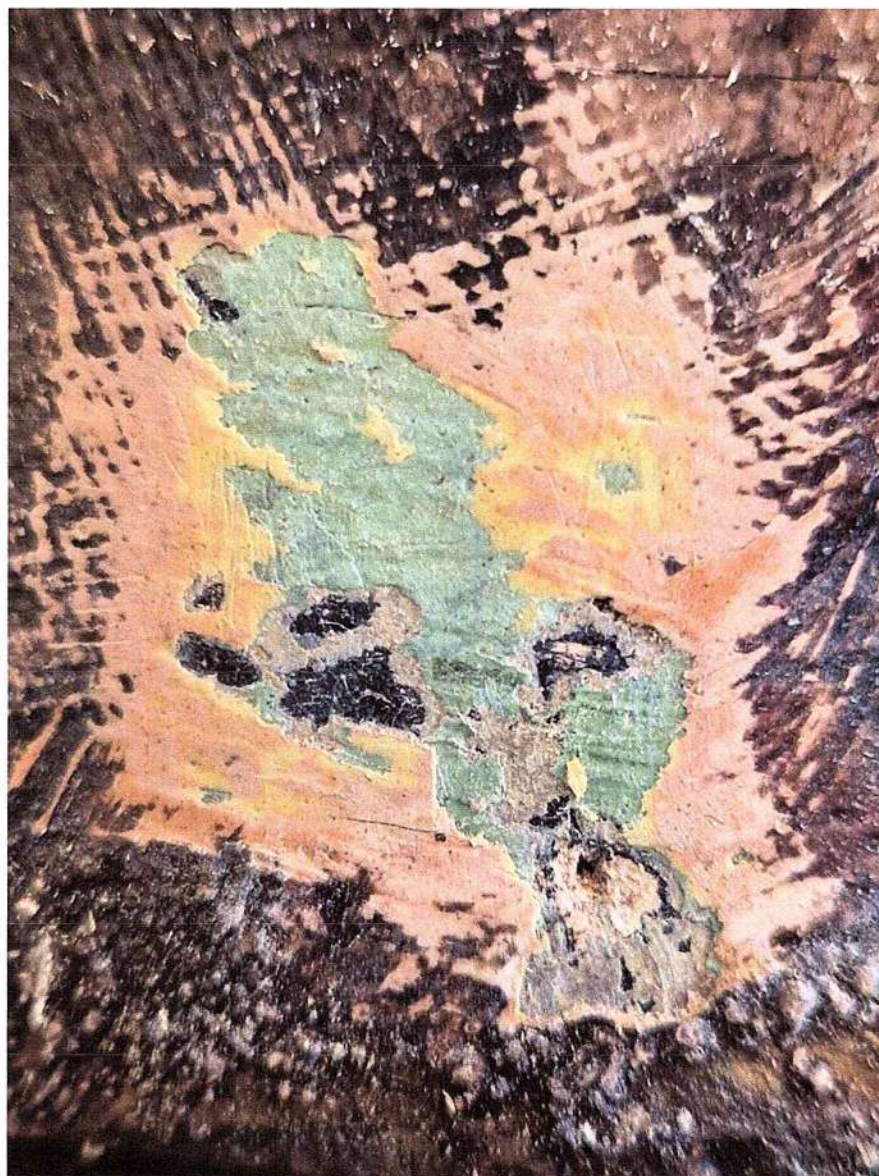
6. Część cokołowa- miejsce wykonania odkrywek

7. Nisza nad tabernakulum

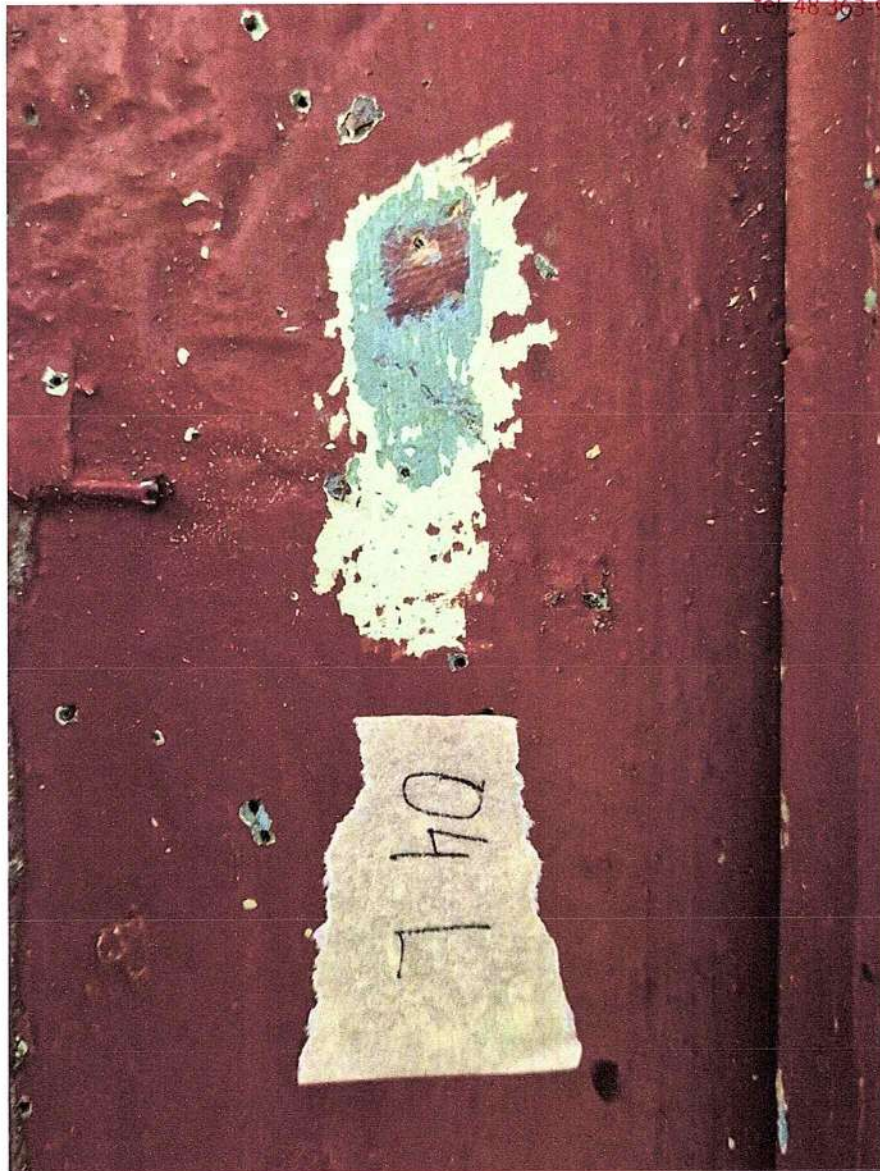
8. Podstawa cokołu odkrywka stratygraficzna

9. Trzon kolumny , odkrywka stratygraficzna

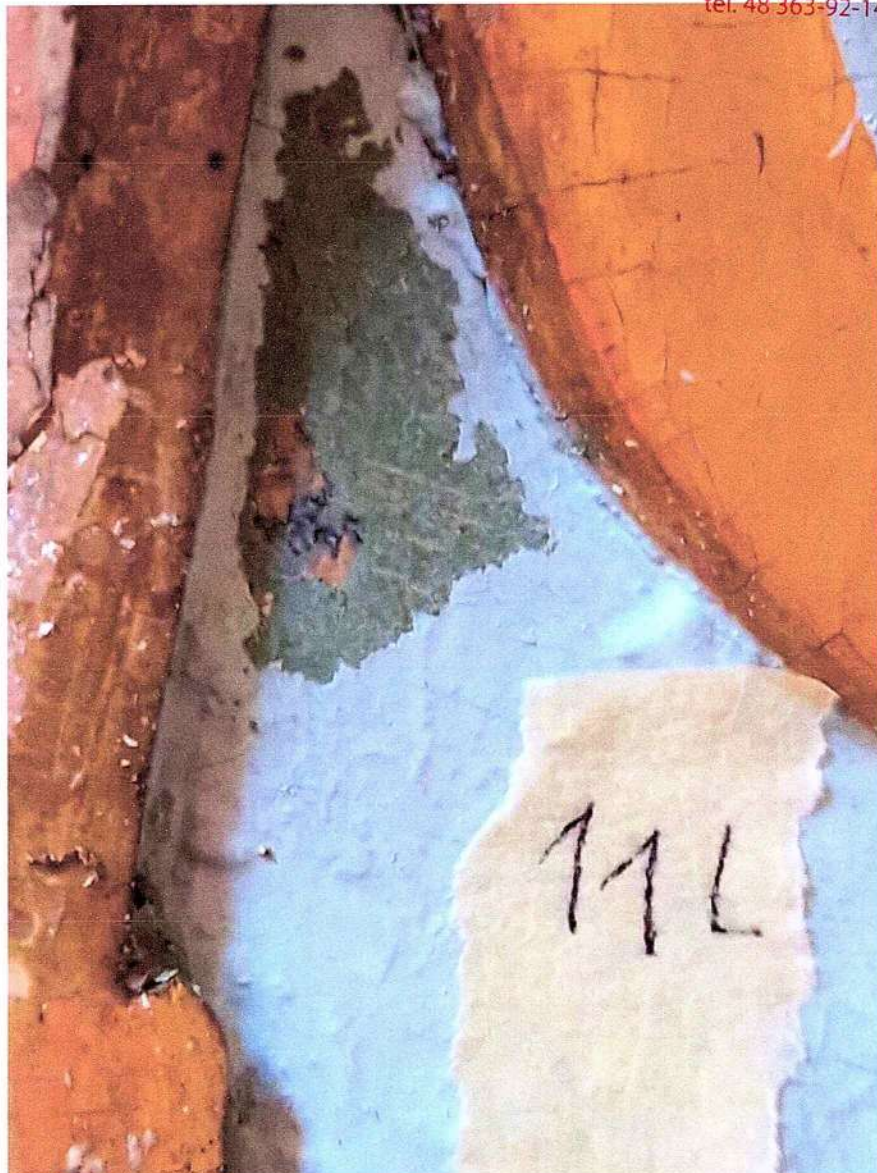
10. Cokół. odkrywka stratygraficzna

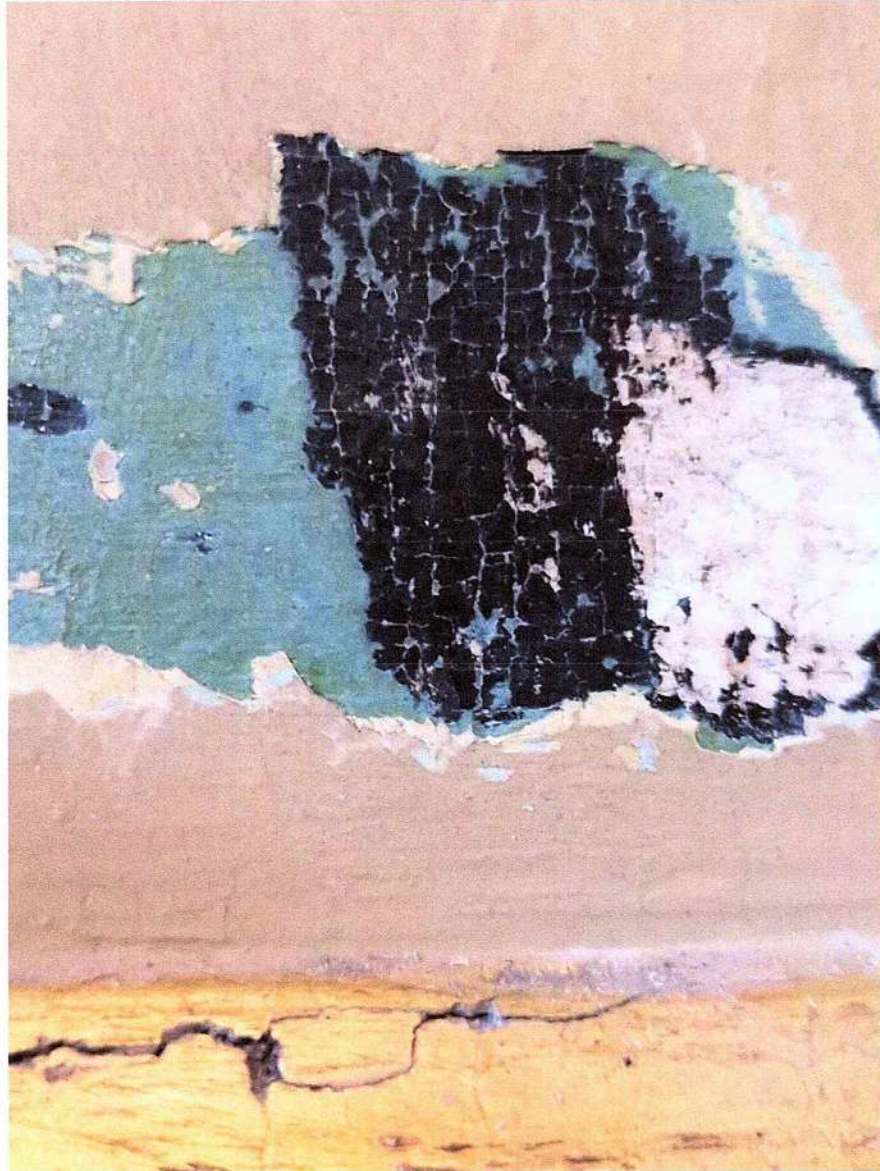
11. Antepedium , odkrywka stratygraficzna

12. Cokół , odkrywka stratygraficzna

13. Tabernakulum, nisza, odkrywka stratygraficzna

14. Cokół , odkrywka stratygraficzna

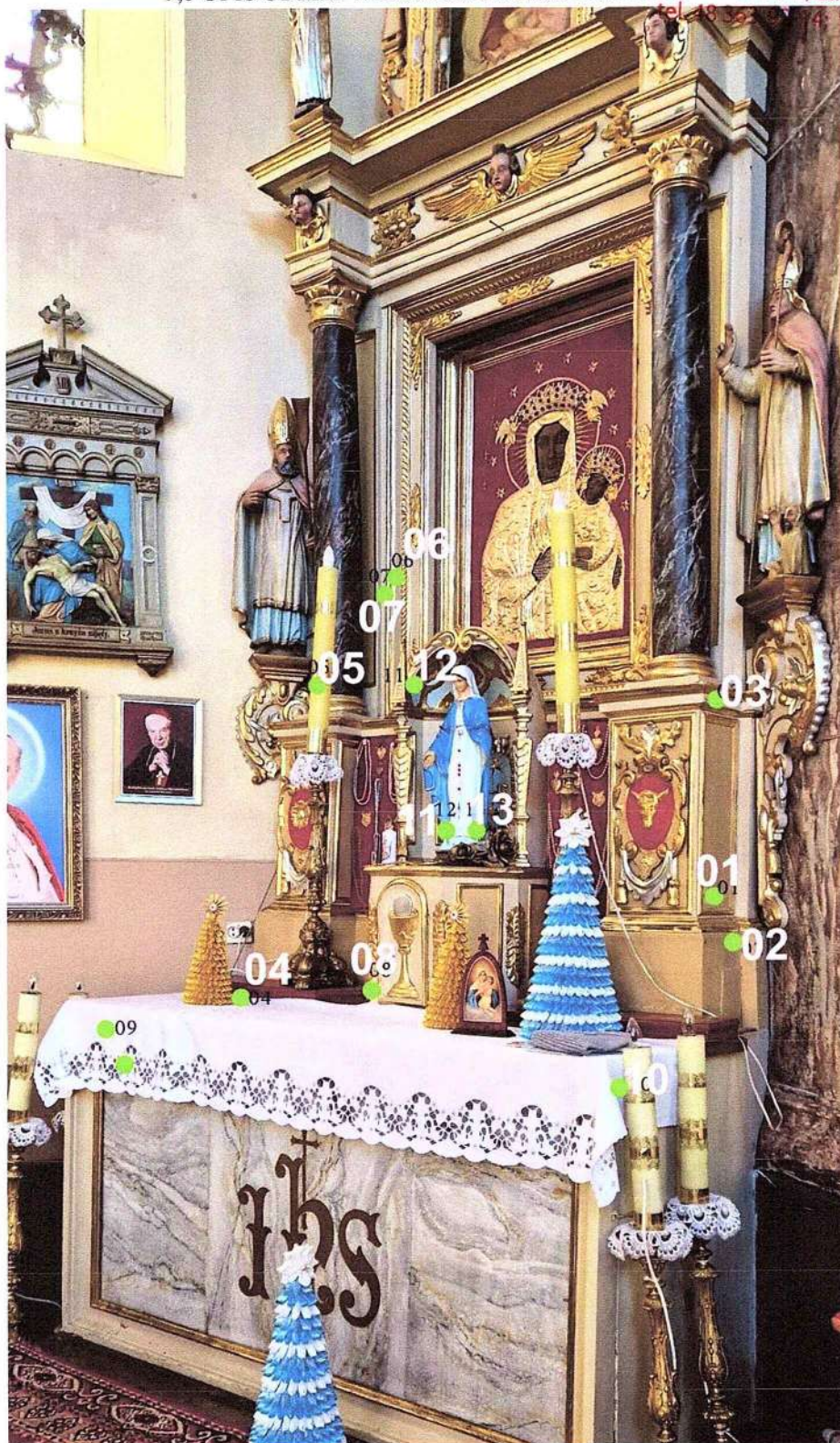
15. Antepedium , odkrywka startygraficzna

16. Cokół kolumny widoczna destrukcja gruntów i współczesne złączenie szlagmetalem

17. Cokół , kartaś, widoczny pulment i skorodowane srebro

18. Numeracja odkrywek na ołtarzu pw Matki Boskiej

RADZANÓW OŁTARZ BOCZNY MATKI BOSKIEJ 02L

Nr warstwy	Faza chronologiczna	Piedestał Charakterystyka warstwy łącznie z ewentualną identyfikacją techniki i kolorystyką	Grubość warstwy
I.	I	Drewno	
II.	I	Zaprawa kredowo klejowa (?) spoista	B. Gruba < 2,5 mm
III.	I	Warstwa malarska w kolorze czerni o dobrej przyczepności do zaprawy, z charakterystyczną siatką spękań	Cienka < 0,15 mm
IV.	II	Warstwa malarska w kolorze ziemi zielonej	Cienka < 0,15 mm
V.	III	Warstwa malarska w kolorze malachitu, tłusta, z widocznym ziarnem pigmentu	Gruba < 0,5 mm
VI.	III	Laserunek olejny	b. cienka < 0,1 mm
VII.	IV	Warstwa malarska ftalowo- olejna (?) w kolorze jasnego ugru złotego	Cienka < 0,15 mm
VIII.	V	Warstwa malarska ftalowo- olejna (?) w kolorze b. jasnej zieleni	Cienka < 0,15 mm
IX.	VI	Warstwa malarska emulsyjna (?) w kolorze jasnego ugru	Cienka < 0,15 mm
X.	VII	Warstwa malarska emulsyjna (?) w kolorze jasnego ugru francuskiego	b. Cienka < 0,1 mm

RADZANÓW OŁTARZ BOCZNY MATKI BOSKIEJ 05L

Nr warstwy	Faza chronologiczna	Kolumna Charakterystyka warstwy łącznie z ewentualną identyfikacją techniki i kolorystyką	Grubość warstwy
I.	I	Drewno	
II.	I	Zaprawa kredowo klejowa (?) spoista	B. Gruba < 2,5 mm
III.	I	Warstwa malarska w kolorze czerni o dobrej przyczepności do zaprawy, z charakterystyczną siatką spękań	Cienka < 0, 15 mm
IV.	II	Warstwa malarska w kolorze ziemi zielonej	Cienka < 0,15 mm
V.	III	Warstwa malarska w kolorze jasnego malachitu, tłusta, z widocznym ziarnem pigmentu	Gruba < 0,5 mm
VI.	III	Laserunek olejny	b. cienka < 0,1 mm
VII.	IV	Warstwa malarska ftalowo- olejna (?) w kolorze jasnego ugru złotego	Cienka < 0, 15 mm
VIII.	VII	Warstwa malarska emulsyjna (?) w kolorze jasnego ugru francuskiego	b. Cienka < 0, 1 mm
IX.	VIII	Warstwa polichromii - marmuryzacja	Cienka < 0,15 mm

RADZANÓW OŁTARZ BOCZNY MATKI BOSKIEJ Y 04L

Nr warstwy	Faza chronologiczna	Blat mensy Charakterystyka warstwy łącznie z ewentualną identyfikacją techniki i kolorystyką	Grubość warstwy
I.	III	Drewno	
II.	III	Warstwa zabezpieczająca drewno, olejna (?)	b. cienka < 0,1 mm
III.	III	Warstwa malarska w kolorze malachitu, tłusta, z widocznym ziarnem pigmentu	Gruba < 0,5 mm
IV.	III	Laserunek olejny	b. cienka < 0,1 mm
V.	V	Warstwa malarska ftalowo- olejna (?) w kolorze b. jasnej zieleni	Cienka < 0, 15 mm
VI.	VI	Warstwa malarska w kolorze brunatnym	Cienka < 0, 15 mm

RADZANÓW OŁTARZ BOCZNY MATKI BOSKIEJ 08L

Nr warstwy	Faza chronologiczna	Tabernakulum Charakterystyka warstwy łącznie z ewentualną identyfikacją techniki i kolorystyką	Grubość warstwy
I.	I	Drewno	
II.	I	Zaprawa kredowo klejowa (?) spoista	B. Gruba < 2,5 mm
III.	I	Warstwa malarska w kolorze czerni o dobrej przyczepności do zaprawy, z charakterystyczną siatką spękań	Cienka < 0, 15 mm
IV.	III	Warstwa malarska w kolorze malachitu, tłusta, z widocznym ziarnem pigmentu	Gruba < 0,5 mm
V.	III	Laserunek olejny	b. cienka < 0,1 mm

VI.	IV	Warstwa malarska ftalowo- olejna (?) w kolorze jasnego ugru złotego	Cienka < 0, 15 mm
VI.	V	Warstwa malarska ftalowo- olejna (?) w kolorze b. jasnej zieleni	Cienka < 0, 15 mm
VIII.	VII	Warstwa malarska emulsyjna (?) w kolorze jasnego ugru francuskiego	b. cienka < 0, 1 mm

RADZANÓW OŁTARZ BOCZNY MATKI BOSKIEJ 09L

Nr warstwy	Faza chronologiczna	Czoło mensy (drzwi-rama) Charakterystyka warstwy łącznie z ewentualną identyfikacją techniki i kolorystyką	Grubość warstwy
I.		Drewno	
II.	IV	Zaprawa twarda, spoista	B. Gruba < 2,5 mm
III.	IV	Warstwa malarska ftalowo- olejna (?) w kolorze jasnego ugru złotego	Cienka < 0, 15 mm
IV.	V	Warstwa malarska ftalowo- olejna (?) w kolorze b. jasnej zieleni	Cienka < 0, 15 mm
IX.	VI	Warstwa malarska emulsyjna (?) w kolorze jasnego ugru	Cienka < 0, 15 mm
X.	VII	Warstwa malarska emulsyjna (?) w kolorze jasnego ugru francuskiego	b. cienka < 0, 1 mm

RADZANÓW OŁTARZ BOCZNY MATKI BOSKIEJ 09LA

Nr warstwy	Faza chronologiczna	Czoło mensy (drzwi- płycina) Charakterystyka warstwy łącznie z ewentualną identyfikacją techniki i kolorystyką	Grubość warstwy
I.		Płyta pilśniowa	
II.		Zaprawa twarda, spoista	Gruba < 2 mm
III.		Warstwa malarska, marmoryzacja	Cienka < 0, 15 mm

RADZANÓW OŁTARZ BOCZNY L MATKI BOSKIEJ 10L

Nr warstwy	Faza chronologiczna	mensa Charakterystyka warstwy łącznie z ewentualną identyfikacją techniki i kolorystyką	Grubość warstwy
I.	III	Drewno	
II.	III	Warstwa malarska zabezpieczająca drewno	b. Cienka < 0, 1 mm
III.	III	Warstwa malarska w kolorze malachitu, tłusta, z widocznym ziarnem pigmentu	Gruba < 0,5 mm
IV.	III	Laserunek olejny	b. cienka < 0,1 mm
V.	IV	Warstwa malarska fталowo- olejna (?) w kolorze jasnego ugru złotego	Cienka < 0, 15 mm
VI.	V	Warstwa malarska fталowo- olejna (?) w kolorze b. jasnej zieleni	Cienka < 0, 15 mm
VII.	VI	Warstwa malarska emulsyjna (?) w kolorze jasnego ugru	Cienka < 0, 15 mm
VIII.	VII	Warstwa malarska emulsyjna (?) w kolorze jasnego ugru francuskiego	b. cienka < 0, 1 mm

RADZANÓW OŁTARZ BOCZNY MATKI BOSKIEJ 11L

Nr warstwy	Faza chronologiczna	Nadstawka tabernakulum- sklepienie Charakterystyka warstwy łącznie z ewentualną identyfikacją techniki i kolorystyką	Grubość warstwy
I.	I	Drewno	
II.	I	Zaprawa kredowo klejowa (?) spoista	B. Gruba < 2,5 mm
III.	I	Warstwa malarska w kolorze ugru	Cienka < 0, 15 mm
IV.	II	Warstwa malarska w kolorze ciemnego błękitu	Cienka < 0,15 mm

V.	III	Warstwa malarska w kolorze malachitu, tłusta, z widocznym ziarnem pigmentu	Gruba < 0,5 mm
VI.	IV	Warstwa malarska emulsyjna (?) w kolorze jasnego błękitu	Cienka < 0,15 mm

RADZANÓW OŁTARZ BOCZNY L MATKI BOSKIEJ 12L

Nr warstwy	Faza chronologiczna	Nadstawka tabernakulum- pływina Charakterystyka warstwy łącznie z ewentualną identyfikacją techniki i kolorystyką	Grubość warstwy
I.	I	Drewno	
II.	I	Zaprawa kredowo klejowa (?) spoista	B. Gruba < 2,5 mm
III.	I	Warstwa malarska w kolorze ugru	Cienka < 0, 15 mm
IV.	II	Warstwa polichromii w kolorze czerni, błękitu, zieleni	Cienka < 0,15 mm
V.	III	Warstwa malarska w kolorze srebrnym	cienka < 0,15 mm

19. Ołtarz św Marcina,numeracja odkrywek

RADZANÓW OŁTARZ BOCZNY PRAWY 01P

Nr warstwy	Faza chronologiczna	Piedestał płycina Charakterystyka warstwy łącznie z ewentualną identyfikacją techniki i kolorystyką	Grubość warstwy
I.		Drewno	
II.	IV	Zaprawa twarda, spoista	B. Gruba < 2,5 mm
III.	IV	Warstwa malarska ftalowo- olejna (?) w kolorze jasnego ugru złotego	Cienka < 0, 15 mm
IV.	V	Warstwa malarska ftalowo- olejna (?) w kolorze b. jasnej zieleni	Cienka < 0, 15 mm
IX.	VI	Warstwa malarska emulsyjna (?) w kolorze jasnego ugru	Cienka < 0, 15 mm
X.	VII	Warstwa malarska emulsyjna (?) w kolorze ugru francuskiego	b. cienka < 0, 1 mm

RADZANÓW OŁTARZ BOCZNY PRAWY 02P

Nr warstwy	Faza chronologiczna	Piedestał Charakterystyka warstwy łącznie z ewentualną identyfikacją techniki i kolorystyką	Grubość warstwy
I.		Drewno	
II.	IV	Zaprawa twarda, spoista	B. Gruba < 2,5 mm
III.	IV	Warstwa malarska ftalowo- olejna (?) w kolorze jasnego ugru złotego	Cienka < 0, 15 mm
IV.	V	Warstwa malarska ftalowo- olejna (?) w kolorze b. jasnej zieleni	Cienka < 0, 15 mm
IX.	VI	Warstwa malarska emulsyjna (?) w kolorze jasnego ugru	Cienka < 0, 15 mm
X.	VII	Warstwa malarska emulsyjna (?) w kolorze jasnego ugru francuskiego	b. cienka < 0, 1 mm